

Lactantius om Konstantin og slaget ved Den milviske bro, 312

- Under kejser Diocletian etableredes et "firekejserstyre" (Tetrarkiet). Riget blev delt i en østlig og en vestlig del. Hver del blev styret af en overkejsers (med titel af Augustus) og en underkejsers (med titel af Cæsar). Konstantin (ca. 272-337) var søn af Constantius Chlorus, der i 293 sammen med Galerius blev udnævnt til romerske underkejsere. Men da begge de to øverste kejsere, Diocletian og Maximian, abdicerede i 305, blev Constantius Chlorus og Galerius udnævnt som de nye øverste kejsere. Constantius Chlorus døde imidlertid allerede året efter. Dog hævdede hans søn, Konstantin, sin arv som sin faders efterfølger og fik gennemtvinget, at han blev udnævnt som ny underkejsers (Cæsar) i vest. Dette førte dog til en opstand i Italien, hvor Maximians søn, Maxentius, tog magten. Konstantin, hvis magtcenter lå i Gallien og Britannien, indgik herefter en aftale med Maximian og Maxentius, der havde magten i Italien og Rom. I 310 forsøgte Maximian dog alligevel at genvinde den fulde magt i vest. Maximian blev imidlertid besejret og fanget af Konstantin, der angiveligt tvang Maximian til selvmord. Da den øverste kejsers i den østlige del af riget, Galerius, døde i 311, sikrede Licinius sig magten i denne del af riget. Maxentius forberedte sig imens til krig mod Konstantin for at hævne sin fader og vinde magten i vest. Konstantin indgik en alliance Licinius og rykkede i 312 ind i Italien mod Maxentius. Om denne krig og det afgørende slag ved Den milviske bro beretter bl.a. Lactantius (ca. 250-325), der var retoriker, forfatter og kristen teolog. I sine skrifter forsvarede Lactantius den kristne tro. I værket "Om forfølgernes død" (*De mortibus persecutorum*) beretter Lactantius om en række forfølgelser af kristne igangsat af romerske kejsere. Med dette skrift ville Lactantius vise, at disse kejsere alle var tyranniske. Til disse kejsere hørte Maxentius. Omvendt havde Lactantius stor sympati for Konstantin, som han tjente i slutningen af sit liv.
- [Om Constantius Chlorus' død i 306 beretter Lactantius:] Konstantin nåede i en utrolig fart til faderen [i York i Britannien], der allerede lå for døden, og denne anbefalede ham til soldaterne og overdrog ham egenhændigt kejsermagten. Derpå døde han i sin seng så fredeligt, som han kunne ønske det. Det første, Konstantin gjorde efter at have fået kejsermagten med titel af Augustus,¹ var at give de kristne deres gudsyndelse tilbage. Det var hans første bekræftelse på genoprettelsen af den hellige religion. [...] [I 311 indførte kejser Galerius det såkaldte toleranceedikt, der gav kristne lov til at udøve deres religion på den betingelse, at de bad for kejserens og statens vel og ikke forstyrrede den offentlige ro og orden. Ifølge Lactantius ophævede kejser Maximinus Daia dog efter Galerius' død samme år atter toleranceediktet i de østlige dele af riget, han kontrollerede.]
- [Om krigen mellem Konstantin og Maxentius i 312 beretter Lactantius:] Der var allerede en borgerkrig i gang mellem dem [Konstantin og Maxentius], og selv om Maxentius holdt sig i Rom, fordi han havde fået det orakelsvar, at han ville gå til grunde, hvis han gik uden for byportene, så havde han dog dygtige hærførere til at føre krigen for sig. Maxentius havde de største styrker, fordi han havde opstillet sin egen hær af maurere og gætuler.² I de afgørende kampe havde Maxentius' soldater overtaget, indtil Konstantin tog mod til sig og — rede til at sejre eller falde

¹ Denne titel måtte Konstantin dog atter afgive og nøjes med titlen af underkejsers (Cæsar). Først i 312 genvandt han endegyldigt titlen.

² Maurere og gætuler: folk fra Nordafrika

— samlede alle sine tropper mod Rom og slog lejr i nærheden af den milviske bro.³ Det var lige før den dag, Maxentius havde taget kejsermagten, nemlig den 27. oktober, og hans 5-års regeringsjubilæum var ved at slutte.⁴ Da fik Konstantin i en drøm formaning om at angive Guds himmelske tegn på skjoldene og derefter indlede slag. Han adlød, og ved at anbringe bogstavet chi [X] på tværs og bøje den øverste spids omkring, angav han Kristi navn på skjoldene.⁵ Bevæbnet med dette tegn greb hæren til våben. Fjenden rykkede imod dem uden kejser og gik over broen. De to hære stødte sammen over en bred front, og der kæmpedes med stor styrke på begge sider, ”og ingen af parterne ønskede at vige.”⁶

I Rom fandt der en opstand sted, og feltherren [Maxentius] blev beskyldt for at svigte statens vel. Pludselig råbte hele folket i kor — han afholdt nemlig cirkuskampe i anledning af årsdagen — at Konstantin var uovervindelig. Forskrækket over dette råb trak Maxentius sig tilbage, tilkaldte nogle senatorer og befalede dem at granske de sibyllinske bøger;⁷ der fandt man, at på denne dag skulle romernes fjende gå til grunde. Opmuntret til håb om sejr ved dette svar rykkede Maxentius ud og sluttede sig til sin hær; bag hans ryg blev broen fjernet. Ved synet af ham tiltog kampens hede heftigt, og Guds hånd var over de kæmpende. Maxentius’ hær blev grebet af skræk; selv flygtede han skyndsomst til broen, der var brudt af, og ved presset fra den flygtende mængde blev han trængt ud i Tiberen.

Da den bitre krig således omsider var endt, modtog det romerske senat og folk med stor glæde Konstantin som kejser, og han fik kendskab til Maximinus’ upålidelighed, da han fandt hans breve og så hans statuer og billeder.⁸ For Konstantins fortræffelige egenskabers skyld tilkendte senatet ham den plads som første kejser, som Maximinus gjorde krav på. Da denne fik bud om sejren og Roms befrielse, modtog han det på samme måde, som hvis han selv var blevet besejret; men da han derefter hørte om senatets beslutning, blev han så heftigt vred, at han åbent vedgik sit uvenskab og udslyngede skældsord og spot mod den øverste kejser.

Lactantius *De mortibus persecutorum* 24, 44: Oversættelse af T. Damsholt: Lactantius: *Forfølgelsesernes død*. Kbh. (1971) s. s.52, 69f.

³ Den milviske bro: bro over Tiberen lidt nord for Rom.

⁴ Dette er en fejl. Lactantius må her mene Maxentius’ 6-års jubilæum.

⁵ Tegnet, Lactantius her prøver at beskrive, består af de græske bogstaver chi og rho. De to første bogstaver i navnet Christos. Bogstavet chi ligner det latinske bogstav X. Bogstavet rho ligner det latinske bogstav P. Kombinationen opnås ved at bøje en af X’ets ”arme”, så det får form af P.

⁶ Vergil *Aeniden* 10,757

⁷ De sibyllinske bøger var en samling af gamle orakelskrifter, som kunne konsulteres i særlige situationer.

⁸ Det tales her om kejser Maximinus Daia, der var hemmeligt havde allieret sig med Maxentius.